

Symboliczne znaczenie roślin uprawianych w tradycyjnej zagrodzie

The symbolic meaning of plants grown in a traditional homestead

Streszczenie

Zieleń w tradycyjnej zagrodzie tak, jak w każdym innym środowisku, spełniała trzy podstawowe grupy funkcji: ochronno-techniczną, użytkową i społeczno-kulturową. Spełniała, ponieważ od końca XX w. obserwujemy zanikanie zagrody jako rozwiązania przestrzennego charakteryzującego zabudowę wsi, a za tym i zanikanie specyficznych funkcji towarzyszącej jej zieleni. Zieleń w zagrodzie, dzięki swoim wartościom użytkowym, izolacyjnym, regulacyjnym i biologicznym wywiera znaczny wpływ na warunki życia i ludzi i zwierząt. Pełniła przede wszystkim funkcję użytkową, w tym produkcyjną i ochronną. Jednak nie można nie uwzględnić jej roli społeczno-kulturalnej; przede wszystkim ozdobnej, ale też symbolicznej. Indywidualne cechy roślin użytkowanych w zagrodach znajdowały odpowiednie zastosowanie dla właściwego ich miejsca, funkcji i roli. Miały one, wywodzące się zazwyczaj z racjonalnych źródeł, określone znaczenie symboliczne, które współcześnie jest często, mniej lub bardziej świadomie, kontynuowane.

Abstract

Greenery in the traditional croft, as in any other environment, served three basic groups of functions, i.e. protective and technical, utilitarian as well as social and cultural. It did serve but since the late 20th century we have been observing the decline of croft as a spatial solution characterising the rural development and thus the decline of the specific functions of its accompanying greenery. Due to its utilitarian, isolating, regulating and biological properties, greenery in the croft has a considerable effect on people's and animals' living conditions. It primarily served the utilitarian function, which included production and protection. One must not, however, fail to take into consideration its social and cultural role, above all ornamental but also symbolic. The individual features of plants utilised at crofts found appropriate application in the right place, function and role. They had a specific symbolic meaning, which usually stemmed from rational sources and which is more or less consciously perceived even today.

Słowa kluczowe: wieś, tradycyjna zagroda, zieleń, symbolika

Keywords: village, traditional homestead, green, symbols

1. Wprowadzenie

Rośliny uprawiane w tradycyjnej zagrodzie dzięki swoim wartościom użytkowym, izolacyjnym, regulacyjnym i biologicznym wywierały znaczny wpływ na warunki środowiskowe. Pełniły przede wszystkim funkcję użytkową, a w tym tak produkcyjną, jak i ochronną, ale nie można nie uwzględnić ich roli społeczno-kulturalnej; przede wszystkim ozdobnej, ale i też symbolicznej. Symbolizm zieleni wywodzący się zazwyczaj z racjonalnych źródeł, znajdował i niekiedy nadal znajduje swoje przełożenie w obrzędach i obyczajach.

Zarówno użytkowym, jak i dekoracyjnym elementem tradycyjnego gospodarstwa wiejskiego, tak rezydencjonalnego, jak i chłopskiego był ogród przydomowy z przedogródkiem, ogrodem kwiatowym, zielnym i warzywnikiem. Za pierwsze ogrody chłopskie można uważać działki przyzagrodowe przy-

1. Introduction

Plants grown at the traditional croft had a considerable effect on the environmental conditions due to their utilitarian, isolating, regulating and biological properties. They predominantly served the utilitarian function, which included production and protection, but one must not fail to take into consideration their social and cultural role, above all ornamental but also symbolic. The symbolism of the greenery, usually stemming from rational sources, found and occasionally still finds its reflection in rituals and customs.

A both utilitarian and decorative element of the traditional rural homestead, both residential and peasant, was a backyard garden with a foregarden, a flower garden, an herb garden and a vegetable garden. The first peasant gardens can be traced back to farm allotments allocated to landless peasants in the 13th century. Four crop groups could

* Dr hab. inż. arch. Małgorzata Drożdż-Szczybura, Zakład Architektury i Planowania Wsi, Instytut Projektowania Miast i Regionów, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska / D.Sc. Ph.D. Arch. Małgorzata Drożdż-Szczybura, Section of Rural Architecture and Planning, Institute of City and Regional Planning, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology

